

ЛЕОНІД ПОЛТАВА

13
ЕСПАНСЬКОГО
ЗШИТКА

— З Б І Р К А —

ЛЕОНІД ПОЛТАВА

ІЗ ЕСПАНСЬКОГО ЗШИТКА

ПОЕЗІЇ,
НАПИСАНІ В ЕСПАНІЇ, МАРОККО, МЕХІКО
І АМЕРИЦІ

(1952 — 1978)

*Дорогому Колезі по перу,
Долі і Неволи
Диктаторів Чувові,
з друзями українців
Колетові*

Накладом Української Народної Помочі
в Америці і Канаді

*Л. 1978
М.-Б.*

Leonid Poltava

FROM A SPANISH NOTEBOOK

— UKRAINIAN POEMS —

UKRAINIAN CULTURAL ASS'N — АДУК

Printed by St. Sophia Press
166 1-st Avenue, N. Y. N. Y. 10009

ЗШИТОК ПРО „МІЙ КРАЙ У ЧУЖІМ КРАЮ”

Про першу збірку поезій Леоніда Полтави „За мурами Берліну”, що вийшла 1946 року, коли ще мовчали музи, прихильно відгукнувся Юрій Клен. Він, у статті „Думки на дозвіллі”, вказав, як „несподіваною силою вражають . . . деякі вірші”, як вірш „Хто ми” можна „без кінця перечитувати” та що поема про пані Гертю в збірнику МУР „являє нам зразок тонкої досконалости”.

Чверть століття пізніш, в антології „Координати” (упорядкували Богдан Бойчук і Богдан Рубчак), збірку Полтави „Біла трава” визначено, як одну „з цікавіших книжок української еміграційної поезії шістдесятих років” . . .

Отож Полтава виправдав сподівання Юрія Клена. За минулі, майже чверть століття, роки опубліковано дев’ять книжечок його поезій. Між ними була й згадана „Біла трава”, — потрясальне видиво кінця землі, знищеної розколеними атомами, — коли „ніхто вже не знайде мене — із жахом замість очей”.

Одначе, і Ю. Клен, і Б. Бойчук-Б. Рубчак до-
бачили й нерівність у творчості Полтави, де поезія
бувають „не... на тій самій висоті” (Клен) та
де політично-громадські мотиви „не завжди пере-
топлені” в поезію (Бойчук-Рубчак). Пояснити
нерівність хочеться кров’ю вояків і степовиків, що
не дає йому шліфувати свої твори. У цьому він
не йде за Б. І. Антоничем, який обдаровання вмів
получити з витривалою дбайливістю.

Та Полтава й не тільки поет. Він автор, — ли-
бонь єдиний на еміграції, — що „виносив дітям
солодкий мед казок”. З цим „медом” вишло досі
десять його книжечок, між ними такі, як „Слон
по Африці ходив” та „Зайчик Клаповух”, де не
знеохочується захоплених маленьких слухачів і
читачів повчально-виховними віршами та героїч-
но-моралізаторськими оповіданнями. У прозі Пол-
тава — автор пригодницької повісти для юнацтва
(„Чи зійде завтра сонце”), історичного роману
(„1709”), збірки новель, нарису про подорожі і
пригоди Миклухи Маклая. Він редагував часопи-
си, журнали („Крилаті”, „Вісник”) книжки, аль-
манахи (між ними альманах УНСоюзу на 1978
рік), співпрацював у багатьох періодичних видан-
нях. Можна побільшувати перелік літературно-
журналістичної рухливості Полтави (п’єси, ліб-
ретта до опер) на ствердження, що поезія лише
сектор у його творчості.

У цій найновішій збірці переважають поезії,

створені перед кількома роками, тож за цією збіркою неможливо вслідкувати за мистецькими сьогоднішніми прямуваннями автора. Натомість у ній легко добачити постійні мистецькі стежки Полтави, що ними він йшов у своїх попередніх творах. Себто можна повторити про формальні і світоглядові позиції автора.

Нарис у „Координатах” вичерпно представив головні риси поезій Полтави, а саме: вишукану образність, приблизне римування, порушення строфічних структур, переважно нормальна ритміка, наближення до білого вірша. Усе це прикметне й збірці „Із еспанського зшитка”.

Кочовниче життя поета закріплене у його записниках-зшитках про Берлін, Париж, Рим, Мадрид, про Європу, Африку, Америку. У цій збірці є також про Марокко і Мехіко. Полтава ступає і „на землю Марокко”, де „грайливе арабське письмо” і „сумні, хоч стрункі мінарети”. Ліричним пензлем автор квапить ся схопити блискавичність спостереження, не допрацювавши дечого, але затримавши первісну запашність образу, коли

Уночі оживають фонтани.

Навіть той, піврозбитий набоем . . .

Полтава доглянув, як земля

вчепилася в небо

зеленими пальцями пальм,

спостерігає, яка „жовтобура вода водограю” і як

ночами Еспанії „пливуть, вальсуючи, доми, схви-
льовано-бліді”.

Еспанія романтична, таємнича, країна героїв;
її доля, у відчужанні поета, переплетена з долею
його батьківщини. „Зшиток” про країну, що бли-
зько пов’язана життям Наталени Королевої, пе-
рекладами Дмитра Бучинського, врослими у мову
і побут десятками студентів, — вояків і утікачів,
— що тут, у Мадриді і Саламанці, здобували ос-
віту і познаходили подруг життя. Там довгі роки
діє мовою Полтави програма у висильні Еспан-
ського Національного Радіо, що у ньому деякий
час працював автор „Зшитка”, аж доки не подав-
ся плавати французьким кораблем.

Для поета, його і еспанський народи однаково
південні, однаково великого серця і донкіхотської
напруги та ідеалізму. У Гвадалахарі також

бились ворожі загони,
гранатами виткана путь.

І там, і там

звивались в чаду махорки
стоміжнародні п’явки.

Тож визволення Еспанії з-під „вісімсот маври-
танських літ” в’яжеться з країнами, де також пра-
вічний закон:

За твоє — мене мати уб’є,
а я тебе вб’ю — за своє.

У поколенім небі „Афроевропи” не відірватися
від землі предків. Привиджуються „мавки з Во-

лині — в кастильських хмарах”, а в мадрідському водограї напуває свій келих водою „еспанська Оксана”.

Мужні постаті у постійному авторовому звеличванні: моляться „на скелі з крижаних плит” митрополит Йосиф, невтомно мандрує гуманіст Миклуха Маклай та, у цій збірці, побідні стяги кавділля Франка.

З плином часу засерпанюються героїчні дії. Але Полтава був у Еспанії, коли ще живі були спогади про боротьбу і коли країною керував її тодішній кумир. Його тут звеличено як уосіблення відваги і шляхетности. Це ж він „вбивцеві вічного Льорки . . . не подав руки”. Полтаву, який знав з дитинства у ССРСР вихваляння вбивців, вразила реакція Франка:

Спиніться пігмеї й циклопи!
Відходить в останню путь
Останній лицар Європи . . .

Тож кінцева бадьорість. Свій понурий твір про Митрополита-в'язня, де „з хмари на хмару срібним лисом скаче голодний сибірський місяць” Полтава назвав „Райдуга”. І він тішиться хлопчиком, що привітав з еспанського перону його, незнаного чужинця-мандрівника, бо:

. . . ти вже знаєш найкращу мову —
мову серця.

Іван К-ий

ПРОХАННЯ

Червоним, синім, жовтим, зеленим —
Така еспанська весна.
Оливкових гаїв зелені знамена
Підлітають аж до вікна.

Тут пісно на воду, пісно,
Та не я тебе напою,
Лиш прошу: бережи свою пісню —
Душу свою!

Помаранчі під блюзками й на деревах,
Кожний кущик справляє літанію...
Будь сама собі королевою,
Королівська Еспаніє!

Madrid, Calle los Tres Peses, 1952

УНОЧІ . . .

Уночі оживають фонтани,
Навіть той, піврозбитий набоем:
Босонога еспанська Оксана
Напуває свій келих водою.

То „страшного” пиття набирає
Мармурова красуня! Юначе,
Не вдивляйся у чужі небокраї,
Ти її на землі вже побачив!

Але сонце зіходить. І чари
Розвіваються з теплим туманом . . .
Я з тобою у серці промарив
Першу ніч над зеленим фонтаном.

Мадрид, вул. Трьох риб, 1952

НА ПЛОЦІ ЕСПАНІЇ

Росте на площі водограй —
Лілея неземна.
Хто ти, музико? Грай же, грай,
Не причиняй вікна!

Старого вальсу плавний крок
Пливе, пливе в імлі . . .
Ще лиш вночі доба казок
Існує на землі.

Пливуть, вальсуючи, дома,
Схвильовано-бліді . . .
В цю мить на іншій площі ми,
Щасливі, як тоді:

Паризька площа вироста
В уяві вогневій,
Любов'ю спалені уста,
Тремтіння довгих вій . . .

Зникає видиво . . . Ти спиш.
Така, як я беріг?
За вікнами шумить Париж
І, може, пада сніг.

1952

НАД МАДРІДОМ

Д-і

Над Мадридом, від спеки білим,
Розсипаючи іскри червоні,
Копитами об камінь дзвеніли
Зачаровані скульптором коні.

Ти стояла десь дуже далеко
І не думала... А можливо
Нас єднала серпнева спека,
Що серця обирає за жниво? —

Бо зненацька відчув я долоні,
Теплі руки на білій скароні,
Аж завмерли в страшному ривкові
Возвеличені скульптором коні.

1952

БІЛЯ БАРСЕЛЬОНИ

У берега мідну підкову
Вгризається простір солоний.
Стою ген над морем — і знов
Увесь у твоєму полоні.

Впиваюся вітром просторим,
Крилатим, сердечним, тривожним.
Тут дихати треба не морем —
Тут вічністю дихати можна!

І в час мого смертного скону,
Як руку потисну простерту,
Згадавши про море солоне,
Я ще раз дихну — поза смертю.

1952

EL RIO

(Ріка в Кордобі)

Ю. Лободовському

Повільно і велично, наче в жалобі
По тім, що жило і живе,
Ріка сивокоса в еспанській Кордобі
З біблійним спокоєм пливе.

Під мостом, тілистим, тисячепудовим,
Гуде пілігрима хода:
То глухо іде очевидець Єгови —
Одвічна, невтомна вода.

Північної тиші ніхто не порушить.
Хібащо із замкових веж
Ти, камне зітлілий, як згадка про сушу —
У воду — у вічність впадеш.

Стою на мосту. Не ріка многоводна, —
То серце бентежить тоді
Текуче провалля, рухома безодня,
Пливка непорушність води.

Під спазмами хвиль — нерозколена маса,
Обернена в плинність стрімку...
Ні, я зупинивсь не над річкою, —
Часом
Назвати б кордобську ріку!

1952

НА ВБИВСТВО БИКА

Мадрид, Корріда

Тужні сурми. Хиткі знамена.
Бик, що чує свою біду.
Матадор.
Крик і кров...
— Це не для мене,
І пробачте, що я піду...

А в свідсності буде зоріти:
Заворожений пройде час
І ви скажете:
— Божий світе,
Це — не для нас!

У Парижі, 1954

НА ЕСПАНСЬКІ МОТИВИ

— Циганко, не води ведмедя!
(На площі крик і сміх),
Он та, на площі, без ведмедя
Зібрала скільки їх!

— Циганко, смійся! — Впали очі
На темний брук:
— Я так не можу, так не хочу,
Я так — помру!

Андалузія, 1953

НА ІНШІЙ ЗЕМЛІ

Неначе турецький султан,
Ступаю на землю Марокко:
Бреде кудись пал'єм караван,
Між дюнами гублячи кроки;
Старенька в старенькій чалмі
Ховається швидко за двері,
І вкютані, наче взимі —
Французькі ідуть офіцери...

Грайливе арабське письмо.
Сумні, хоч стрункі, мінарети...
Панове, ми спільно йдемо,
Та нарізно з вами поети!
В пісок заривається краб...
Йду набік задуманим кроком:
Я сам — український араб,
І я — за Марокко в Марокко!

Африка, 1953

ЕВРАЗИЯ

Гнівне море! З піною на устах
Накидається на береги.
Б'ється злякано жовтий птах
Прибережної дуги.

На перехресті циганка боса.
Льорки профіль в небесній піні:
Чом його покладено косо
У нетесаній домовині?

Andalusia mia!
Andalusia mia!
Щелепасте море в екстазі...
Циганка стала, як темна Діва,
На перехресті Європи і Азії.

Андалузія, 1953

БРАТЕРСТВО

Є. Є-о

Дерева ростуть на камінні,
Сонце пече безпуття,
І кущ — захищає власною тінню
Власне життя.

В Еспанії гори з міді,
Позеленілі від давнини,
Від мавританської їді
І нездійсненої весни.

Сухоребрі, порожні гори,
Хоча б вас озеленили!..
Наче наше завмерле козацьке море
І козацькі могили.

... Ти й хліб називаєш Рап-ом,
Добра, бідна, панська Еспаґа.

У потязі „Тальго”, від французького
кордону до Мадриду, 1973

У МАДРІДІ

(Вдруге після 20 рр.)

Непомітно пишуться вірші,
Раз розлучені, раз — святі,
Раз кращі, раз гірші,
Як усе в житті.

Є у тому своя історія
І свої особливі путі,
Що немає тут аудиторії —
Гола правда насамоті.

Не піддамся чужій омані я,
І тому наростає гнів:
В далечінь відпливає Еспанія
Від своїх берегів.

Кокаколяться край Сервантеса,
Хмародерить, як з рукава . . . —
Думай, думай, еспанська cabeza,
Ти ж сама собі голова!

1973

ГВАДАЛАХАРА, 1973

(На берегах Гвадалахари відбувались запеклі бої)

По вулицях Гвадалахари
Іде український поет.
Не чути тут більше гітари,
Давно вже не б'є кулемет.

Тут бились ворожі загони,
Гранатами виткана путь,
Лиш кровію маки червоні
На спогад ще й досі цвітуть.

„Скільки було тут убито?” —
Питаю у Педра — не зна.
І стигне до другого літа
Романтика в бочці вина.

Під урвищем — річка і діти,
За урвищем — згорблений сад...
Не раз ще вас будуть ловити
Ловці з міжнародних „бригад”...

Нехай же пливуть каравели
Із гвадалахарських дворів
Під прапором Ізабелли —
А інших не знай прапорів!

1973

1936 — 39

Весняні гори в плахтах червоних:
Маки: радістю й кров'ю.
Тут бились братерські зағони
На своє безголов'я.

Нині в Мертвих Долині
Сплять у єдиній труні
Тисячі дітей Батьківщини
У тривожному сні.

Там, де мертві, не треба рими
І байдуже — ямб, анапест . . .
Хреститься хрест кам'яний над ними,
Слава Богу, що хрест.

Valle de los Caidos

САНТ ЯГО

Хрести, корогви і стяги
Вище високих гір.
Попереду йде Сант Яго --
Святий із легенд і повірь.

Він жмурить великі очі,
Більші від голови:
— Невже ж ти, Іспаніє, хочеш
Тарика із Москви?

Та ж Тарик був людомором
І маврів провідником,
Тупим, африканським горем
Він сипав, немов піском!..

Отямтеся, рідні стяги!
За вас я трикратно вмер!.. —
І сльози в очах Сант Яго,
Більші найбільших озер.

1 травня 1973 р.
(У Мадриді комуністи стріляли
в робітників-патріотів)

ВУЛИЦЯ ТРЬОХ ПОМАРАНЧ

На вулиці Трьох помаранч
Танцюй, чи байлар, а чи танч...
Там ходить святий Бернадин,
Самісінький, сам, один.

Аж капає радісний сік
З носів океанів і рік...
Такого святий не стрічав у житті:
Усюди насамоті!

Тут хлопчик один живе,
Нащадок усіх Санчо-Панч,
Своєю він назове
Вулицю Трьох помаранч.

Ще знайдеш і сміх, і гріх
У міжнародній юрбі...
Віддай їм, хлопчику, їх,
А три помаранчі — собі.

Мадрид, 1973

НА ВОКЗАЛІ БІЛЯ ВАЛЕНСІЇ

Хлопчик махає мені на пероні,
Очі — оливки, голубом — руця.
Він ще не знає коней-припоней
І революцій.

Ослика бачив, коня — ще не бачив.
Рости, еспанський козаچه!
Круками крякали, круками крячуть,
Та, дасть Бог, вже не закрядуть!..

Не знаєш ще, хлопчику з Віллянова,
Ні інших країн, ні герців,
Та ти вже знаєш найкращу мову —
Мову серця.

1973

ВАЖКО ПЛИВТИ У ВСЕЛЮДСЬКІМ ПОТОПІ

Україні

Важко пливати у вселюдськiм потопі
Без тебе, моя Батьківщино.
У поколеніі небі Афроевропи —
Сто літаків і одна пташина.

Гримлять гітари в Андалузії,
А гори — голі-голі...
Нехай для тебе не буде месії
У кока-колі;

Хай твоїм трунком довіку буде
Твоя солодка орчата,
І хай довіку зорями будуть
Оці чорноброві дівчата.

Чорноброві зорі...
Крилаті гітари...
Льорка іде, обійнявши Гойю...
І мавки з Волині — в кастильських
хмарах!.. —

О, будьте,
Будьте собою!

Гранада, 1973

НА СМЕРТЬ ГЕНЕРАЛІСІМУСА
ФРАНЦІСКА ФРАНКА

Кавділльо!.. (За рідним тужим!)...
Уважливі очі з-під брів:
Знедолену землю — мужем
В історії гордо провів.

Звивались в чаду махорки
Стоміжнародні п'явки,
Та вбивцеві вічного Льорки
Ти не подав руки.

Спиніться, пігмеї й циклопи!
Відходить в останню путь
Останній Лицар Європи, —
Таким ще тебе назвуть!

Нью-Йорк, 1975, листопад

У ЛІТАКУ

Галині Полтаві

„Від щастя, немов у тумані я”, —
Сказала над Мехіком ти:
„У Мехіко є Еспанія,
Ми бачимо два світи”!

Дарую всім чашу Граля
І місце своє в раю:
Ось поруч — маленька Галя,
Мій край у чужім краю.

Все інше не так важливе.
Жар-килимом сяє день.
Земля — ацтечка вродлива —
Співає своїх пісень;

Співає пісень з поетами,
Яких не почує простак, —
І дзвінко б'є кастаньєтами
Наш мекіканський літак!

1976

БАЛЯДА ПРО НІЖ

Дороги, стежини, доріжки — вужі,
Самотні дерева — немов сторожі.
Дерева без зброї (нові покоління!),
Підійди — почастують власною тінню.

Чорнобрива країна — своя і чужа.
Ради чести — турніри й герці,
А для помсти і досі немає ножа,
Бо ще й досі стримить у серці.

Чорнобрива країна — еспанська сестра.
Жовтобура вода водограю.
Вам би краплю води із мого Дніпра,
Та і я тії краплі не маю.

Мехіко, 1976
(Біля Куернаваки)

СПОГАД ПРО РИМСЬКЕ ДИВО

У Сегові стоїть аквадук
З-перед двох тисяч літ,
Твориво римських рук
(І еспанці давали — піт).

Навчилися свого, дарма, —
Потом навчаються люди:
Тих римлян давно нема,
А Еспанія є і буде.

І дзвенить, і дзюрчить вода
В аквадуці, немов у Гралі...
Тільки відсталий балда
Каже: „Зони — відсталі”...

Нью-Йорк, 1978

800 ЛІТ

Срібними римами три водограї
Там, де нікого немає, лиш ти:
В маврській мечеті золотом сяють
Непереможні, як ти, хрести.

Чудо: хрести поклоняються людям,
Горам своїм і стежкам, і полям,
А від хрестів —
                            півоблізлим верблюдом
Ген поза Африку скаче іслам!

Хай тобі буде твоє.
Хай мені буде моє.
За твоє — мене мати уб'є,
А я тебе вб'ю — за своє!

Плине історії пліт . . .
Десь далеко моя Усганія . . .
800 мавританських літ
Зарубала мечем Еспанія.

Кордоба, 1952

ВІЧНА ESPANA

Сама зсувається з себе,
Зірвавши десятки гальм,
Земля, що вчепилася в небо
Зеленими пальцями пальм.

Та стягами слави покриті кордони
І Франка над ними тінь,
І дзвонять копитами мідяні коні,
Що вигнали маврів.

Амінь.

Нью-Йорк, 1978

ПОЕЗИ ЛЕОНІДА ПОЛТАВИ

- „За мурами Берліну” — перша збірка, Німеччина, 1946, накладом І. Манила
- „Жовті каруселі” — Німеччина, 1948, накладом В-ва „Українські Вісті”.
- „Українські балади” — Франція, 1953, накладом ОУВФронту
- „Енеїда модерна” — сатирична поема, Англія, 1955, Накладом СУБ
- „Римські сонети” — Німеччина, 1958, накладом проф. І. Борщака
- „Нескінчений бій” (Гетьман Іван Мазепа) — поема, Канада, 1959, накладом СУМ
- „Райдуга” — поема, ЗСА, 1963, накладом автора
- „Біла трава” — Америка, 1963, накладом СУК „Провидіння”, В-ва „Америка”
- „Валторна” — Америка, 1972, накладом автора
- „Із еспанського зшитка” — Америка, 1978, накладом УНПомочі

Замовлення надсилати — тільки на зб. „Валторна” та зб. „Із еспанського зшитка” — на адресу (2 дол. за 1 примірник, з поштовою пересилкою):

ADUK
136 Second Avenue,
New York, N. N. 10003.

